



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distinctio quadragessimaseptima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

3 IN CONTRARIUM est, quia voluntas dei sequitur solam notitiam approbationis, sed per notitiam approbationis Deus nescit mala fieri, iuxta illud Abacuc primo, Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, & ad iniquitatem respicere non poteris, ergo voluntas dei non potest esse malorum, ut fiant.

4 RESPONSIO. Quum omnis motus & actio fortietur rationem ex termino, mala autem facere vel fieri nominat actionem, vel motum seu passionem tendentem in malum tanquam in terminum, clarum est quod mala facere vel fieri est malum, propter quod sicut mala possunt esse a deo volita, sic mala fieri potest esse volitum a deo, aliter non. Dicenda sunt ergo tria ad quaestionem propositam. Primum est, quod nullum malum culpe vel poenae, potest esse per se volitum a deo seu quocunque alio. Secundum est, quod mala poenae vel naturae possunt esse volita a deo per accidens. Tertium est, quod mala culpe non possunt esse volita a deo, nec per se, nec per accidens.

5 PRIMVM patet, scilicet quod mala culpe vel poenae non possunt esse per se volita a quocunque, quia malum esse per se volitum, est malum esse volitum sub ratione mali, sic enim malum per se sumitur, & non aliter, sed malum esse volitum sub ratione mali implicat contradictionem, quum omne volitum sit volitum sub ratione boni quae est communis & formalis ratio obiecti voluntatis, ergo nullum malum potest esse a quocunque per se volitum. Huic concordat dictum Dionysii 4. de diuin. nomin. quod nullus aspiciens ad malum operatur, quod tamen esset possibile, si malum posset esse volitum per se, quia ad velle sequitur operari.

6 SECVNDVM patet, scilicet quod mala poenae vel naturae possunt esse volita a deo per accidens, quia omne quod potest habere rationem boni secundum iudicium rectae rationis potest habere rationem recte voliti, sed malum naturae & poenae potest habere rationem boni per accidens secundum iudicium rectae rationis, ergo talia possunt per accidens esse volita. Maior patet, sed minor declaratur, quia malum ex quo maius bonum sequitur quod sit bonum, quod per ipsum priuatur habet rationem boni saltem per accidens, si tamen vtrunque bonum non possit simul haberi, bonum enim est propter maius bonum dimittere minus bonum, quando simul vtrunque haberi non potest, sed ex malo naturae & poenae, sequitur maius bonum, quod sit illud quod per talia mala priuatur, ergo malum naturae vel poenae habet vel habere potest rationem boni. Adhuc minor istius prosyllogismi probatur, quia nisi elementa quantum ad aliquid corrumpeter mixta non generarentur, & sic perirent multae species vniuersi, nisi etiam multa ex mixtis corrumpenter viuentia (vtrumenta & hoies) non permanerent, nutriuntur enim ex eis, & sic ex corruptione talium sequitur maius bonum quod priuatur. Similiter per malum poenae puniuntur culpe, & sic ordinantur ad bonum iustitiae, multo autem magis bonum est bonum iustitiae communis, quod resultat ex malo poenae, quo culpa punitur, quod sit bonum naturae in persona singulari quod per poenam priuatur, & sic patet minor: sequitur ergo conclusio, scilicet quod mala naturae & poenae possunt esse volita a Deo per accidens.

7 TERTIVM patet, scilicet quod mala culpe non possunt esse a Deo volita, nec per se, nec per accidens, & idem est de quacunque voluntate sequente recta rationem: Quod non per se, patet iam ex dictis: Quod nec per accidens probatur sic, sicut se habet appetitus sensitiuus ad malum, quod non est conueniens secundum sensum, sic se habet voluntas ad malum, quod non est conueniens secundum intellectum, & voluntas recta ad malum, quod non est conueniens secundum intellectum rectum, sed appetitus sensitiuus nullo modo potest appetere illud quod non iudicatur conueniens secundum sensum, nec voluntas absolute potest velle illud quod ab intellectu non iudicatur conueniens, ergo nec voluntas recta potest recte velle illud quod non iudicatur conueniens secundum intellectum rectum, sed malum culpe non potest iudicari conueniens intellectui recto, quia sicut malum poenae sensibilis consistit in hoc quod est esse repugnans sensui, ita malum culpe consistit in hoc quod est esse repugnans recte ratio

ni, propter quod impossibile est & contradictionem implicans quod malum culpe sit consonum recte rationi, cum oppositum sit de ratione eius, ergo voluntas bona non potest velle malum culpe, & sic patet tertium.

8 AD RATIONES in oppositum dicendum. Ad primam concedendo maiorem, sed negando minorem, & cum probatur per Augustinum in Enchiridio, qui videtur innuere quod mala esse vel fieri sit bonum, & pertinet ad perfectionem vniuersi. Dicendum quod illud primum est intelligendum per accidens, & non per se, & solum de malo naturae & poenae, non autem de malis culpe: Quod autem mala posita iuxta bona reddant ea commendabiliora, verum est secundum apparentiam, non autem secundum existentiam, & illud non est tantum bonum sicut est illud quod per culpam priuatur: & ideo propter illud bonum apparet malum culpe non esse licitum, nec eligendum. Quod autem dicit Dionysius quod malum erit ad omnes, id est, ad vniuersi perfectionem conferens, non dicit asserendo, sed dicendo ad inconueniens, vnde & habet pro inconuenienti, quod malum sit de perfectione vniuersi.

9 Ad secundam dicendum quod non est simile de malo poenae quod priuat bonum naturae, & de malo culpe quod priuat bonum gratiae, quia bonum naturae, quod priuatur per malum poenae, potest recompensari per maius bonum naturae vel gratiae, potest etiam esse consonum recte rationi, & sic habere rationem boni, sed bonum gratiae quod priuatur per malum culpe non potest recompensari per maius bonum naturae, nec potest esse consonum recte rationi (ut declaratum est) propter quod nunquam potest habere rationem boni, nec recte voliti.

DISTINCTIO XLVII.

Sententia literae huius distinctionis in generali & speciali.

Voluntas quippe Dei, Superius Magister remouit ea quae videntur effectum voluntatis diuinae impedire, hic vero determinat quomodo ipsa voluntas efficaciter impletur. Et diuiditur in duas partes. Primo determinat suum intentum. Secundo excludit dubitationem incidentem circa determinata. Secunda ibi, Sed attendendum. Haec tamen diuiditur in tres. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit. Tertio ex solutione concludit suum principale intentum. Secunda ibi, Vnum ut supra diximus. Tertia ibi, Ex praedictis liquet. Et haec est sententia lectionis in generali.

2 IN speciali vero sic procedit, & proponit primo quod voluntas dei est efficax, & nihil fit contra eam, multa tamen sunt praeter eam, & dicit quod voluntas Dei semper impletur quando bene facit creatura, aut quando de mala faciente ordinat Deus ut vult. Postea mouet dubitationem, quomodo posset aliquid fieri contra voluntatem dei, cum dictum sit quod voluntati eius nihil resistit. Item quomodo quod est contra voluntatem, non est praeter eam. Postea respondet, dicens quod solutio apparet distinguendo voluntatem, voluntas enim aliquando nominat ipsam diuinam essentiam, aliquando praepcepta vel prohibitiones, alioquando autem eius permissionem, contra ipsam voluntatem nihil fit, contra praepcepta vel prohibitiones quae sunt signa voluntatis, bene potest aliquid fieri, praeter voluntatem tamen quae Deus est, aliquid fit ut mala, sed non praeter eius permissionem. Ostendit enim per auctoritates, quod mala voluntati diuinae resistentia ei obsequantur. Vltimo recapitulat determinata. Et ostendit quod non omnia quae Deus praepcepit, voluit, vel quae prohibuit, noluit ita fieri, sed ex alia ratione, quia ad illa se habuit ad modum volentis. Et in hoc terminatur sententia in speciali.

QUESTIO PRIMA.

Vtrum aliquid possit fieri praeter voluntatem diuinam.

Thom. nihil.

Circa distinctionem istam primo quaeritur, vtrum aliquid possit fieri praeter voluntatem diuinam. Et videtur quod non, quia nullus effectus potest subterfugere causalitatem causae vniuersalissimae, sed voluntas diuina est causa vniuersalissima, ergo nullus effectus potest eius

eius causalitatem subterfugere: nihil ergo potest fieri præter eam.

d. 45. q. 1.

2 Item nihil potest fieri contra voluntatem diuinam (alioquin ipsa nõ semper impleteretur cuius oppositum prius probatum est) sed quod fit præter eam, fit contra eam, secundum illud Mat. 12. Qui non est mecum, contra me est, ergo nihil potest fieri præter eam.

3 IN CONTRARIUM est, quia idem est fieri deo volente & deo auctore, sed multa fiunt quæ Deus non facit, vt mala culpæ, ergo illa non vult, fiunt ergo præter voluntatem dei.

4 RESPONSIO. Videndum est primò quid est fieri contra voluntatem dei vel præter eam, & tunc applicabitur ad quæstionem. Sciendum ergo quod sicut est in naturalibus, sic aliquo modo est in proposito nostro. In naturalibus autem sic est quod illud dicitur esse vel fieri secundum naturam quod est vel fit secundum inclinationem naturæ vt quæ gratæ, puta lapis, moueatur deorsum, sed contra naturam fit quod fit contra inclinationem naturæ, vt lapis moueatur sursum, sed præter naturam fit quod nec fit secundum inclinationem naturæ, nec contra, eo quod natura nullam inclinationem habet ad hoc vel ad suum oppositum, sicut cum ex ligno fit statua. Similiter est circa voluntatem, quia illud dicitur fieri secundum voluntatem quod fit secundum inclinationem voluntatis, & cũ inclinatio voluntatis fit finis actus volendi, omne quod fit secundum voluntatem, est volitum fieri, illud autem fit contra voluntatem, quod fit contra inclinationem voluntatis quando aliquid fit quod voluntas vult non fieri, sed præter voluntatem fit id de quo non est inclinatio voluntatis vt fiat vel non fiat.

5 Modo ad propositum voluntas diuina distinguitur in voluntatē beneplaciti & in voluntatē signi & rursum voluntas beneplaciti distinguitur in antecedentem, quæ est solum quædam velleitas, & consequentem quæ est voluntas simpliciter. Si ergo loquamur de voluntate antecedente, sic multa fiunt præter eam & contra eam. Cuius ratio est, quia potentia ad vnum oppositorum stat cum actu alterius, posse enim non currere stat cũ hoc quod est actu sedere, sed voluntas antecedens est de euentu rerum solū in vniuersali & in potentia, sicut Deus dicitur velle omnes homines saluos fieri, quatenus dedit omnibus naturam ordinabilem in beatitudinem, & omnibus quantum in ipso est præbet auxilia communia quibus possunt ad beatitudinem dirigi & eam mereri, ergo talis voluntas potest stare cum actuali euentu opposito, vt pote quod iste non saluetur.

6 Si verò loquamur de voluntate consequente sic nihil fit nec fieri potest contra eam, quia illud quod est volitum voluntate consequente est volitum simpliciter quod semper impletur, vt patuit in precedenti dist. sed nihil dicitur fieri contra voluntatem nisi quando non impletur quod est volitum fieri vel non fieri (vt expositum est) ergo nihil potest fieri contra voluntatem consequentem, potest tamē aliquid fieri præter eam, quia aliqua sunt de quibus nullo modo est voluntas consequens vt fiant vel nõ fiant, sicut sunt mala culpæ. Nõ enim vult Deus talia mala fieri, quia iam esset auctor malorum. Nec rursus vult non fieri, quia nullo modo fierent, & ideo nullo modo talia fiunt secundum voluntatem diuinam, nec contra voluntatē, sed præter voluntatē. Et idem fortè diceret aliquis de quibusdam bonis quæ fiunt merè à libero arbitrio, sed nõ de omnibus, quia bona quæ fiunt à prædestinatis & eos quocumque modo iuuant ad salutē, cadunt sub voluntate dei, sicut sub prædestinatione (quemadmodum dictū fuit prius) sed de bonis purè moralibus & nõ meritoris in non prædestinatis, quæ hæc sint volita à Deo, ratio naturalis non habet, nec fides cogit ad hoc quin respectu talium & malorum oppositorum voluntas diuina possit se habere per indifferentiam vt nõ fit plus de vno quam de alio, & de malis quidem omnes concordant, de bonis verò pauci sic loquuntur.

d. 41. ar. 2.

7 Loquendo autem de voluntate signi cum sint quædam signa voluntatis antecedentis, & quædam voluntatis consequentis cõtra signa voluntatis antecedentis, & præter ea multa fiunt, quemadmodum dictū est de voluntate antecedente. Multa enim fiunt contra præceptum, prohi-

hic m. 5.

bitionem & consilium, & etiam præter ea, quia nullum eorum, est de omnibus. Signa verò voluntatis consequentis sunt operatio & permissio, contra operationem nihil potest fieri, quia contradictionem implicat quod aliquid sit operatum, & nõ sit factū, multa tamen fiunt præter eam quia operatio vt est signum voluntatis diuinæ prout nunc loquimur, aut est solum eorum quæ Deus facit per se & immediate (vt dictum fuit supra) aut solum eorum quæ facit per se, vel inspirat fieri per alterum, sed constat quod præter hæc sunt omnia mala & fortè aliqua bona, ergo præter operationem vt sumitur tanquam signum voluntatis diuinæ multa fiunt.

d. 45. q. 3. m. 6.

8 De permissione verò clarū est quod nihil potest fieri contra eam, quia nihil potest fieri quod Deus velit impedire, permittit ergo fieri quicquid fit. Sed vtrū aliquid possit fieri præter permissionem: patet quod si accipiatur permissio secundum generalem rationē nominis (prout permitti dicit quicquid nõ impeditur) sic præter permissionē nihil posset fieri: non enim potest fieri nisi quod nõ impeditur fieri. Sed nõ videtur permissio vt distinguitur contra alia signa voluntatis diuinæ ita generaliter accipi, sed solū accipitur pro eo quod non est impedire malū, & sic omnia bona fiunt præter permissionem diuinam.

9 AD RATIONES dicendum est. Ad primam cum dicitur quod nullus effectus, potest subterfugere causalitatem causæ vniuersalissimæ, concedatur, multi tamē defectus possunt eam subterfugere, mala autē culpæ in quantum sunt mala, important solum defectum, & sic solum subterfugunt causalitatem diuinæ voluntatis. Vel aliter quod nullus effectus potest subterfugere causalitatem vniuersalissimæ causæ, quin subsit ei aliquo modo mediata vel immediate, modo sic est, quod voluntas diuina est causa omnium naturarum, & mediantibus naturis est causa omnium actionum, sed differenter, quia actiones rerum naturalium cum sint determinatæ ad vnum, & sequuntur naturas, necessario posito obiecto, & excluso omni impedimento sunt volitæ à Deo, sicut naturæ: actiones verò liberi arbitrii cum non sint determinatæ ad vnum, nec necessario sequantur liberum arbitrium, etiam præsentē obiecto, & excluso omni impedimento, non oportet quod obiecto volito à libero arbitrio sint volitæ à deo, nisi sicut exæ sunt in ipsa natura liberi arbitrii, præexistunt autem in ea solū in potentia, & secundum indeterminationem, & ideo sic sunt volitæ à Deo (scilicet in vniuersali & in potentia, & secundum indeterminationem) & hæc videtur esse voluntas permissionis secundum generalem rationē nominis, præter quā nihil potest fieri, sed præter voluntatem antecedentem & consequentem multa fiunt.

10 AD secundum dicendum quod illud Mat. 12. qui non est mecum, cõtra me est, intelligitur in materia præcepto rum, in qua quicquid fit præter voluntatē antecedentem, fit contra eam, nõ tamen contra voluntatem consequentem, nec præter permissionem.

11 AD ALIUD in oppositum patet solutio.

QVÆSTIO SECUNDA.

Vtrum illud quod fit præter voluntatē diuinam, vel cõtra eam obsequatur voluntati diuinæ.

Thom. nihil.

Secundo queritur vtrum illud quod fit præter voluntatem diuinam vel contra eam obsequatur voluntati diuinæ. Et arguitur quod non, quia quicumque obsequitur Deo vel voluntati eius conformat voluntatem suam voluntati diuinæ, sed qui facit præter voluntatem Dei vel contra eam non conformat voluntatē suam voluntati eius, ergo non obsequitur ei.

2 IN CONTRARIUM est quod habetur in litera.

3 RESPONSIO. Aliquid potest obsequi voluntati diuinæ dupliciter. Vno modo, vt materia de qua vel circa quā fit voluntas diuina, secundum quem modum lapides dicuntur obsequi edificanti de lapidibus. Alio modo vt agens secundariū, cuius actio tēdit ad illud quod dicitur, & vult principale agens, secundum quæ modum manu artifices obsequuntur voluntati principalis agentis.

4 QANTVM ad primum modum, dicendum quod illud quod fit præter vel cõtra voluntatem Dei antecedentem, obsequitur voluntati diuinæ consequenti, vt materia de qua

de qua vel circa quam fit voluntas diuina, quia sicut deus vult voluntate consequente saluare perseverantes in bono, sic vult per iustitiam punire peccantes, & in peccato perseverantes, sed peccantes, vel in peccato perseverantes faciunt contra voluntatem antecedentem: dum autem puniuntur, fit de eis voluntas consequens, ergo quod fit contra voluntatem antecedentem obsequitur voluntati consequenti, sicut materia de qua vel circa quam fit voluntas consequens.

5 Quantum ad secundum modum, quo scilicet aliquid dicitur obsequi alteri, ut agens secundarium principali, sic agens contra voluntatem antecedentem quoad genus operis, non potest obsequi voluntati consequenti. Cuius ratio est, quia nihil est contra voluntatem antecedentem quoad genus operis, nisi opus malum ex genere, sed tale non potest esse volitum voluntate consequente, ergo agens contra voluntatem antecedentem quoad genus operis non obsequitur voluntati consequenti. Agenstamen contra voluntatem antecedentem non quoad genus operis, sed quoad aliquam circumstantiam operantis, bene obsequitur voluntati consequenti, potest enim deus aliquid velle fieri bona voluntate, quod homo vult facere mala voluntate, quemadmodum deus voluit bona voluntate, quod iudici captiuarentur, captiuantes tamen eos, hoc fecerunt mala voluntate, & in hoc obsequuti sunt diuinae voluntati, quoad genus operis, facientes contra voluntatem antecedentem ratione malae intentionis, & hoc habetur expresse Esaiæ. 10. ubi dicitur sic, Vae Aſſur virga furoris mei, & baculus irae est in manu eorum indignatio mea, &c. Postea sequitur, ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit, sed ad conterendum erit cor eius, &c. Veruntamen non proprie obsequitur aliquis voluntati alterius per modum agentis, nisi quando ex intentione facit aliquid quod credit voluntati alterius placere, & reuera placet, & hoc faciēs non agit contra voluntatem antecedentem, nec praeter eam, sed secundum eam: & hoc modo fit voluntas diuina a nobis, sed primo modo fit solum de nobis, ut Aug. dicit in Ench. & habetur in littera.

6 ARGUMENTUM in oppositum procedit de eo, qui ex intentione obsequitur voluntati diuinae per modum agentis, talis enim non agit contra voluntatem diuinam, sed conformatur ei, sed aliis duobus modis potest aliquis facere contra voluntatem antecedentem, & obsequi voluntati consequenti, per modum materiae, vel agentis, ut declaratum est.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum deus possit præcipere quod non vult.

Thom. nihil.

Tertio quaeritur, vtrum deus possit præcipere quod non vult. Et videtur quod non, quia præceptum indicat voluntatem præcipientis, sed quicumque indicat se velle quod non vult, factus est: quod non potest conuenire deo, ergo deus nihil præcipit nisi quod vult.

2 IN CONTRARIUM est, quia præcipit Abraham quod immolaret filium, Gen. 22. sed noluit immolationem eius (ut patebit ibidem) ergo &c.

3 RESPONSI O. Hic est duplex modus dicendi. Primus est, quod potest præcipere, & quandoque præcipit aliquid quod non vult, nec voluntate antecedente, nec voluntate consequente, sicut fuit de immolatione Isaac: non enim fuit volita voluntate consequente, quia illa semper impletur, nec voluntate antecedente. Quod patet tripliciter. Primo quia cum voluntas antecedens & consequens non sint oppositae, non possunt esse de oppositis, sed oppositum immolationis Isaac fuit volitum voluntate consequente, ergo immolatio quæ fuit præcepta, non fuit volita voluntate antecedente.

4 Secundo, quia voluntas antecedens respicit ordinem creaturæ rationalis in finem: voluntas autem consequens respicit executionem ordinis, sed ordo & executio ordinis non possunt esse de oppositis, imò quod deuiat ab ordine, deuiat ab ordinis executione, et per contrarietatem executioni, contrariatur ordini: ergo impossibile est quod oppositum illius, quod est volitum voluntate consequente, sit volitum voluntate antecedente, & sic idem quod prius.

5 Tertio quia si voluntas consequens posset esse de opposito eius quod est volitum voluntate antecedente, cum deus voluntate antecedente velit peccata non fieri, posset voluntate consequente velle ea fieri, quod est falsum, cum ergo voluntas consequens fuerit de non immolando Isaac, voluntas antecedens non potuit esse de eius immolatione, quæ tamen fuit præcepta: & ita potest deus præcipere, & iam præcepit illud quod non vult, nec voluntate antecedente, nec consequente.

6 ET respondent ad primum argumentum, dicentes quod non propter hoc oportet ponere fictionem in deo, quia sicut est in his quæ pertinent ad intellectum, sic in his quæ pertinent ad voluntatem, nunc est ita, quod ad hoc quod signa intellectus sint vera, non oportet quod sint vera, sed sufficit quod sint vera, quantum ad illa propter quæ dicuntur, sicut est in omnibus sermonibus parabolicis, ut iudic. 9. dicitur, quod ierunt ligna ut vngerent sibi regem, quod non fuit verum, quantum ad illud quod principaliter significabatur, sed solum quantum ad illud, pro quo figuratiue dicebatur (scilicet pro Abinelech & viris Sichem) & eodem modo est in parabolis euangelicis (ut cum dicitur de decem virginibus & pluribus aliis) similiter in præceptis quæ sunt signa voluntatis, non oportet quod præcipiens velit illud quod principaliter, sed sufficit quod velit illud pro quo præcipitur, & sic fuit in præcepto de immolatione Isaac, quæ deus noluit quod præcepit (scilicet immolationem Isaac) sed volebat illud pro quo præcipiebatur scilicet quod obedientia Abraham manifestaretur.

7 ALIUS est modus totaliter contrarius, quantum ad tria quæ ponit prima opinio: ponit enim primo, quod deus aliquid præcipit, quod nullo modo vult, nec voluntate antecedente, nec voluntate consequente. Secundo affumit ad probandum principale propositum, quod deus non potest velle voluntate consequente oppositum eius quod vult voluntate antecedente. Tertio dicit quod in sic præcipiendo non est fictio.

8 Sed contra hæc tria quæ ponit prima opinio, arguitur isti de secundo modo. Contra primum quidem, quod est principale dupliciter. Primo sic deus dicitur velle voluntate antecedente omne illud ad quod aliquis ordinat, sed quicumque præcipit aliquid alicui, ipso facto ordinat illi cui præcipit, ad illud quod præcipitur, ergo ex ipso quod deus aliquid præcipit, vult illud voluntate antecedente. Secundo sic, constat quod deus vult voluntate antecedente omnes homines saluos fieri, sed impossibile est aliquid saluum fieri, nisi velit implere quod ei a deo præcipitur, ergo deus vult voluntate antecedente, quod ille cui aliquid præcipitur, velit facere id quod ei præcipitur, sed quicumque deus vult nos velle aliquid modo vult, ergo deus vult aliquid modo quicumque præcipit.

9 Contra secundum verò sic, deus vult voluntate antecedente omnes homines saluos fieri, ut dicitur. 1. ad Tim. 2. Sed constat quod voluntate consequente vult multos non saluari, sed potius damnari, ergo deus vult voluntate consequente oppositum eius quod vult voluntate antecedente, cuius contrarium primi dicunt.

10 Contra tertium autem, scilicet quod non sit fictio, quando aliquis præcipit quod non vult arguunt sic, ex eadem maiore cum prima opinionis assertoribus. Sicut est in signis intellectus, sic est in præceptis respectu voluntatis, sed signa intellectus non sunt vera, nisi sic sit in re, sicut dicitur, quia ab eo quod res est vel non est, dicitur oratio vera vel falsa, ergo similiter præcepta sunt ficta, nisi præcipiens aliquo modo velit illud quod præcipitur. Quod autem inducitur de illa parabola libri iudicum, & de consimilibus respondet, quod aliquid dupliciter significatur proprie & metaphorice: in parabola ergo illa de lignis & rhamno verba accipiuntur, non pro eo quod significat proprie, sed pro eo quod significatur metaphorice. I. malos electores, & malum electum, & in hoc sermo verificatur, pro eo quod dicitur figuratiue, non proprie, quia quod figuratiue significatur, vel dicitur, non est solum id pro quo dicitur (ut alii accipiunt) sed est illud quod dicitur.

11 Ad primam rationem aliorum respondent isti, quod voluntates quæ sunt de oppositis non sunt oppositae, nisi sunt

sim.

simpliciter de illis: si autem vna sit de vno conditionaliter, alia verò sit de opposito simpliciter, non oportet quod sint contrarie: nunc est ita, quod voluntas antecedens non est simplex voluntas, sed conditionata (reipote quod omnes saluentur) intelligendum est si agant ea que congruunt ordini nature in fine, voluntas autem consequens est voluntas simpliciter (scilicet quod saluetur iste qui hoc fecit, & damnatur ille qui non fecit) que bene stat cum prima, vt de se patet.

12 Ad secundum respondetur, quod voluntas consequens non solum est de executione ordinis pertinentis ad voluntatem antecedentem, sed est de omni eo quod iuste euenit, & istud potest contrariari voluntati antecedenti, quia non solum iuste euenit, quod boni saluentur (quod consonat voluntati antecedenti) sed etiam quod mali damnentur, quod non pertinet ad executionem ordinis spectantis ad voluntatem antecedentem.

13 Ad tertium argumentum respondetur, quod hoc solum probat, quod non est verum vniuersaliter, quod deus possit velle voluntate consequente omne oppositum eius quod vult voluntate antecedente, quia sic sequeretur quod posset velle mala fieri, tamen non probat quod in aliquo casu posset velle voluntate consequente, oppositum eius quod vult voluntate antecedente, & si ex vno concludatur omne, est fallacia consequentis: sequitur enim, istud non potest fieri, ergo non omne, sed non e converso. Non enim sequitur, non omne potest fieri, ergo non istud.

14 Ista sunt opiniones, quarum secunda videtur magis accedere ad veritatem, licet in aliquo deficiat. Ad quod sciendum, considerandum est quod distinctio voluntatis diuinae per antecedentem & consequentem non est ex parte ipsius voluntatis, sed potius ex parte volitorum. Dicitur enim aliquid vultum voluntate consequente quando est volitum in se, ita quod super illud fertur voluntas diuina, sed dicitur vultum voluntate antecedente, quando non est volitum in se, ita quod super ipsum feratur voluntas, sed super suum antecedens, ad quod natum est consequi, licet non ex necessitate. Sicut quia deus vult simpliciter homini dare talem naturam (scilicet rationalem) ad quam sequuntur vel nata sunt consequi tales operationes, per quas potest acquirere beatitudinem, ideo deus volendo antecedens simpliciter dicitur in ipso antecedente velle cetera que nata sunt consequi ad illud antecedens secundum conuenientiam, licet non ex necessitate. Similiter cum deus præcipit aliquid vel omnibus generaliter, vel alicui specialiter, vult quidem ipsum præceptum simpliciter & in se, & in ipso præcepto, quasi in quodam antecedente, vult voluntate antecedente quicquid natum est conuenienter sequi ad præceptum, licet non semper & ex necessitate sequatur, quia ergo ad præceptum Dei sequi debet obedientia hominis subditi in executione præcepti: ideo deus præcipiendo quodcumque & cuicumque vult voluntate antecedente obedientiam & executionem rei que præcipitur, nisi quod distinguendum est de præcepto, quia aut proponitur vt præceptum, & sic verum est quod statim dictum est, aut proponitur vt documentum solum, & hoc præcipitur ab eo cui fit præceptum, & tunc præcipiens non vult aliquo modo rem que præcipitur, nec in se, nec in suo antecedente, quia non proponitur vt præceptum, antecedens ad executionem, sed vt documentum ad aliorum instructionem, & tale fuit præceptum Domini, Mar. 7. qui postquam sanauerat surdum & mutum, præcepit ne cui dicerent, quanto autem magis eis præcipiebat, tanto magis prædicabant, nec tamen peccauerunt vt transgressores præcepti, quia illud proponebatur magis vt documentum, quod vt præceptum, vt patet ex glossa Aug. per hoc enim instruantur beneficiantes vt non querant gloriam mundi, & beneficiati vt non sint ingrati, nec tamen est in tali modo loquendi fictio, quia sic loquendo figurabat Christus in se, & in illis quibus loquebatur, membra ecclesie, in quibus debet esse fuga propriæ gloriæ, quantum ad beneficiantes, & fuga ingratitude quantum ad beneficiarios, quæ duo figurabantur in illo facto, vt dictum est, propter quod verus est sermo figuratiuo modo: puto etiam quod non esset falsitas, nec fictio in præceptis diuinis per modum præcepti sumptis, dato quod deus nullo modo veller voluntate consequente illud quod præcipitur, præceptum enim non est directum & semper signum, quod præcipiens vult rem præceptam fieri, sed solum quod velit subditum

obligare ad faciendum illud quod præcipitur. Et hoc clarum est in præceptis diuinis, per que deus vult simpliciter nos obligare, sed non vult simpliciter rem præceptam fieri, alioquin semper fieret.

15 Similiter in præceptis humanis. Prælati enim religiosi, quandoque præcipit subdito aliquid graue, volens eum per præceptum ligare, & tamen nec vult, nec intendit, quod res quam præcipit, fiat. vnde quando subditus parat se ad exequendum præceptum, prælati reuocat, ita quod præceptum est directum signum voluntatis præcipientis, quod velit obligare subditum ad exequendum præceptum, sed non est directum signum, quod velit rem præceptam impleri: talia enim præcepta sunt vel ad fumendum experimentum de obedientia subditi, vel ad ostendendum pluribus obedientiam vniuersi, quasi pro exemplo.

16 Ad primum argumentum patet solutio ex eo quod statim dictum est, quod præceptum non semper indicat voluntatem præcipientis, quia præcipiens vult rem præceptam fieri, sed illam quam præcipiens vult obligare illum cui præcipit ad faciendum quod præcipitur, & hoc est semper. Vel dicendum ratione materie, quod deus nihil præcipit quin velit illud fieri (saltem voluntate antecedente.) Ad illud in oppositum per idem, quia immolatio Isaac fuit voluntate antecedente, non consequente.

QUESTIO QVARTA.

Vtrum deus possit præcipere malum fieri.

Thom. nihil.

Quæritur vtrum deus possit præcipere malum fieri. Et videtur quod sic, quia occisio innocentis est mala, similiter concubitus fornicarius, & spoliare alienum re sua, sed omnia hæc inueniuntur præcepta a deo, primum Gen. 22. de occisione Isaac. Secundum Osee. 1. accipe mulierem fornicariam, &c. Tertium Exo. 11. ergo deus potest præcipere mala fieri.

2 CONTRA. nullus obediens diuinis præceptis male facit, si ergo deus posset præcipere mala fieri, tunc male faciens obediret diuinis præceptis, & ita non male faceret, quod implicat contradictionem, scilicet quod male faciens non male faciat, quare &c.

3 RESPONSIO. Quæstio ista non intelligitur de malo pena, constat enim quod illud cadit sub præcepto diuino & humano, vt illud Exo. 22. maleficos non pariteris viuere humano, vt illud idem secundum leges ciuiles in multis casibus: intelligitur ergo de malo culpæ, & de hoc dicendum quod aut queritur de malo culpæ coniunctum (hoc est, remanente sub conditione mali) aut diuisum. Si coniunctum dicendum quod non, quia sicut est in naturalibus, sic suo modo est in moralibus, sed in naturalibus, sic est quod bonitas & perfectio rei naturalis consistit, & conferuat in sequendo motum sibi inditum a natura superiori (vt patet in moribus grauium & leuium, & aliarum rerum naturalium) ergo similiter est in moralibus, quod bonitas moralis nostre voluntatis consistit in sequendo motum sibi inditum a superiore voluntate diuina: hic autem motus est secundum præceptum naturale nobis diuinitus inditum, vel aliud superadditum, ergo voluntas nostra sequens vel faciens secundum præceptum diuinum non male facit, non præcipit ergo nec præcipere potest deus mala fieri coniunctum, accipiendo scilicet quod remaneant sub conditione mali.

4 Si verò intelligatur diuisum an deus possit præcipere aliquid non quod fit malum fieri dum præcipitur, sed quod esset malum fieri, nisi a deo præciperetur. sic quæstio ista est eadem cum illa qua queritur, Vtrum deus possit dispensare in præceptis Decalogi, quia cum dispensatio faciat de illicito licitum, & quæ sunt contra præcepta sunt illicita & mala, si deus potest dispensare in præceptis, tunc deus potest facere de malis & illicitis bona & licita, & tunc potest ea præcipere, & sic deus posset præcipere mala fieri: non que tunc essent mala, sed quæ essent mala exclusa dispensatione diuina, alias non posset præcipere mala fieri.

5 Circa quæstionem ergo istam tria videbuntur. Primum est quid sit dispensatio. Secundum erit quæ præcepta sunt

Tho. 1. 2. q. 110. ar. 3.

sunt dispensabilia & quæ non loquendo in generali. Tertium erit specialiter an in præceptis decalogi cadat dispensatio & ex his patebit quod queritur. s. vtrum Deus possit præcipere mala fieri diuini modo prius expofito.

Quantum ad primum sciendum est quod hæc tria differunt interpretatio præcepti, dispensatio & reuocatio. Interpretari enim præceptum est dare rationabilem intellectum præcipientis & præcepti nõ tollendo obligationem in aliquo, sicut interpretamur quod ieiunium quadagesimum nõ obligat pueros impuberes, nec grauiter infirmos, nec propter hoc tollitur aliqua obligatio ab illis qui huic præcepto subduntur, & talem interpretationem potest quælibet facere in valde manifestis, vt in casu iam dicto de grauiter infirmis, & de pueris quod non teneantur ieiunare, sed in dubiis pertinet ad illum solum quod condidit, aut ad patrem vel superiorem. Dispensatio verò & reuocatio important amotionem obligationis præcepti, sed differet, quia dispensatio importat amotionem obligationis præcepti in casu & quo ad aliquem vel aliquos, non autem quo ad omnes, sed reuocatio absoluta importat amotionem obligationis quo ad omnes, amota autem obligatione siue quoad aliquem specialiter per dispensationem, siue quo ad omnes generaliter per absolutam reuocationem efficitur licitum quod prius fuisset illicitum, & sic habemus tria circa præceptum, scilicet reuocationem quæ tollit obligationem simpliciter quo ad omnes, sicut si papa reuocaret ieiunium quadagesimum nullus obligaretur tunc ad ieiunandum, habemus etiam dispensationem quæ tollit obligationem quo ad aliquem vel aliquos sola, sicut si dispensaretur cum aliquo quod non ieiunaret in quadagesima. Habemus tertio interpretationem quæ nõ tollit aliquam obligationem, sed declarat solum intentionem præcipientis & præcepti, ista tamẽ declaratio quandoquod vocatur dispensatio, nõ quia tollat aliquam obligationem præcepti secundum rem, sed solum secundum appareniam in quantum conscientia dubitantis est ligata quousque fiat declaratio, & sic patet primum.

Quantum ad secundum notandum quod præceptorum quedam sunt affirmatiua & quedam negatiua quæ vocantur prohibitiones, & fiunt de malis de quibus prius dicemus. Horum enim præceptorum quedam sunt in talibus malis quæ non essent mala nisi essent prohibita, sicut comedere carnes feria sexta non esset malum nisi esset ab ecclesia prohibita. Alia sunt de talibus malis quæ secundum se sunt mala, & ideo prohibentur sicut furtum & similia. De primis præceptis quæ sunt de talibus malis quæ non essent mala nisi essent prohibita. Tenendum est generaliter quod omnia sunt dispensabilia, cuius ratio est, quia illa à quibus potest amoueri conditio ponens totam rationem illiciti sunt dispensabilia, sed ab illis quæ solum sunt mala, quia prohibita potest amoueri conditio ponens totam rationem illiciti, ergo omnia illa quæ solum sunt mala, quia prohibita sunt dispensabilia. Maior apparet ex dictis, quia dispensatio est amotio obligationis per quam aliquid fieri erat illicitum quantum ad præcepta negatiua de quibus loquimur. Minor probatur, quia in illis quæ solum sunt mala (quia prohibita) tota ratio illiciti est prohibitio, sed prohibitionem potest amouere qui fecit, Deus videlicet vel homo secundum varietatem præceptorum diuini vel humanorum, ergo ab omnibus quæ solum sunt mala, quia prohibita Deus vel homo potest amouere conditionem quæ ponit totam rationem illiciti, omnia ergo talia sunt dispensabilia.

De illis autem præceptis quibus prohibentur ea quæ sunt mala secundum se, & nõ solum, quia prohibita hoc tenendum est in generali, quod si ab illis potest amoueri ratio mali ipsa sunt dispensabilia per rationem iam factam. Si verò conditio apponens rationem mali nõ possit à talibus amoueri ipsa non sunt dispensabilia, talia autem videntur communia præcepta iuris naturalis vt pote quod non est iniuste agendum, & debitum non est subtrahendum & consimilia, quia enim hæc continent formaliter ipsam rationem iusti & debiti, oppositum non potest habere rationem liciti, sed habet se per rationem iniusti & indebiti, propter quod Deus non potest dispensare quod iniuste agendum sit.

Similiter dicendum est de præceptis affirmatiuis, quia quedam sunt quibus præcipiuntur talia bona quæ nõ sunt necessaria fieri, nisi quia sunt præcepta sicut dicere tales psalmos in ecclesia, vel extra, & hæc sunt dispensabilia per eandem rationem, per quæ & præcepta negatiua quæ prohibent illa quæ nõ sunt secundum se mala, quia licet in illis tota ratio mali est ex prohibitione, sic in istis tota ratio boni necessaria est ex præceptio, propter quod sicut amota prohibitionem ab illis possunt fieri licite, sic in istis amota præceptio possunt omitti licite.

Alia verò sunt præcepta quibus præcipiuntur talia bona, quæ secundum se sunt necessaria vel debita fieri semper, vel loco & tempore, vt iuste agere, diligere deum, honorare parentes, & consimilia, & inter hæc illa quæ sunt talia, à quibus possit amoueri ratio debiti, illa sunt dispensabilia, si qua verò sunt talia, à quibus nõ possit amoueri ratio debiti, illa nõ sunt dispensabilia. Et talia sunt vniuersalia præcepta iuris naturalis, vt pote quod est iuste agendum. Sicut enim opposita principiorum vniuersalium in speculatiuis non possunt esse vera, nec ea potest concedere aliquis sanus mente, vt dicitur. Metaph. sic opposita principiorum vniuersalium, in practicis nõ possunt esse bona aut licita, nec eis tanquam bonis potest assentire aliquis sanus mente. De specialibus autem præceptis patebit in sequenti articulo, sic igitur patet secundum.

Quantum ad tertium, s. vtrum præcepta decalogi sint dispensabilia. Dicitur quidam quod nõ, quantum ad illa quæ primo & per se, & directe pertinent ad talia præcepta, sed solum quantum ad illa quæ pertinent ad ea secundario, & per quandam deductionem. Quod declarat sic, quia præcepta decalogi quantum ad ea de quibus sunt primo & directe, nõ sunt quod ad talem habeatur talis ordo, puta ad parentes ordo secundum honorem, & ad innocentem ordo in non inferendo nocumentum, occidendo, furando, & sic de aliis, sed sunt de hoc, quod manente debito talis ordinis, homo nõ se habeat inordinate vel indebitè subtrahendo alicui bonum quod debet impendere, vel inferendo malum vel nocumentum quod debet non inferre, & consiat quod hoc non est dispensabile, eo quod oppositum per se habet rationem mali, & illiciti, & non potest habere rationem boni vel liciti, quod enim homo se habeat indebitè vel inordinate, siue subtrahendo bonum debitum, siue inferendo nocumentum indebitum, semper est malum & illicitum.

Alia autem pertinent ad dicta præcepta secundario, & per quandam deductionem, illa, scilicet quæ determinant & applicant ad specialem materiam prædictam rationem iusti, & debiti, iniusti & indebiti. Verbi gratia, ad præceptum decalogi affirmatiuum directe pertinet, quod debitum exhibetur manente ratione debiti, sed quod tali persone debetur hoc debitum (puta parentibus honor) est quedam deductio ex illo præcepto. Similiter ad præceptum negatiuum decalogi pertinet directe quod nihil iniustum vel indebitum fiat, quod autem occisio innocentis sit iniusta, est quedam deductio ex illo præcepto, & talia pertinent ad præcepta decalogi secundario, & sunt dispensabilia, quia eorum opposita possunt esse in casu bona propter aliquod magnam manifestandum, circa statum gratiæ, sicut fuit de acceptione mulieris fornicariæ, & potuit esse de immolatione Isaac. Causa autem est, quia à materia talium præceptorum maxime secundæ tabulæ, quæ ordinat hominem ad proximum, separabilis est (saltem virtute diuina) ratio debiti, quoad præcepta affirmatiua, vt quod filius nõ debeat honorare parentes, vel ratio indebiti quoad præcepta negatiua, vt quod non sit indebitum, quod iste interficiat illum innocentem, vel quod accedat ad mulierem præter legem matrimonii, & sic de aliis præceptis secundæ tabulæ, propter quod omnia talia sunt dispensabilia. Sed à materia præceptorum primæ tabulæ quæ ordinat hominem ad Deum non potest amoueri ratio debiti, quoad personas inter quas attenditur talis ordo, licet possit amoueri quantum ad ea secundum quæ attenditur ille ordo, vt sunt determinata sacrificia, vel alij ritus seu ceremoniæ (vt postea plus patebit) & ideo hæc præcepta nõ sunt dispensabilia quantum ad primum, sed solum quantum ad secundum.

Sed illud non videtur bene dictum, quia aut isti intendunt quod ad præcepta decalogi nõ pertinent directe,

Vide Tb. 6.
Cate. 7. in
pra.

nisi vt debitus ordo seruetur stante debito habendi absq; determinatione ad specialem materiam, aut intendunt q; ad præceptum decalogi nihil potest pertinere nisi prout includit rationem talis debiti. Si intendat primo modo sicut & videntur intendere (vt apparet ex verbis eorum) malè dicunt, quia secundum hoc solum essent duo præcepta decalogi, vnum affirmatiuum, scilicet q; homo se habeat iuste, ordinatè & debitè ad illos ad quos tenetur sic se habere, & aliud negatiuum, scilicet quòd homo non se habeat iniuste, inordinatè, & indebitè ad illos ad quos tenetur opposito modo se habere. In his enim duobus tota ratio debiti ordinis seruatur. Istud autè est expresse contra intentionem scripturæ, Exod. 22. vbi ponuntur decem præcepta decalogi applicata ad specialem materiam, à quorum numero decalogus nominatur. Est etiam contra opinionem illius, cuius opinionem dicit se sequi.

14. Si verò intelligant secundo modo, scilicet quod nihil pertinet directè ad præcepta decalogi, nisi vt fiat sub ratione prædicti debiti. Istud non sufficit ad hoc q; sint indispensabilia, nisi plus dicatur, cuius ratio est, quia nihil potest pertinere ad quodcunque præceptum, vt materia illius præcepti, nisi prout fiat sub ratione debiti fieri vel non fieri quoad præceptum affirmatiuum vel negatiuum alioquin nulla obligatio esset in præcepto, si ergo illa præcepta essent indispensabilia, quia materia eorum includit rationem debiti, qua stante oppositum necessario est. indebitum & illicitum, sequitur quòd omnia præcepta de mundo essent indispensabilia, quia omnia idem includunt, hoc autem est absurdum.

15. Item dispensatio importat amotionè debiti & obligationis à præcepto in quo dispensatur, vt dictum fuit prius. Ex hoc sic arguitur, oppositorū oppositè sunt causæ, sed causa dispensabilitatis est, quia à materia præcepti est separabilis ratio debiti vel obligationis, ergo causa indispensabilitatis est, quia à materia præcepti non potest separari ratio debiti vel obligationis, & nõ quia materia præcepti includat rationem debiti. Hoc enim commune est omni præcepto dispensabili & indispensabili.

16. Dicendum est ergo aliter consequenter his quæ dicta sunt prius, q; aliqua præcepta decalogi sunt indispensabilia, alia verò non. Cuius ratio est, quia illud præceptum est indispensabile, cuius materia includit intrinsicè vel inseparabiliter rationè debiti (si sit affirmatiuum) vel indebiti si sit negatiuum, ista apparet ex ratione indispensationis prius dicta: propter hoc etià dictum est q; vniuersalia principia iuris naturalis sunt indispensabilia, sed quædam præcepta decalogi sunt talia, quædam verò non, ergo, &c. Minor declaratur, quia proxima & immediata materia illorum trium præceptorū nominata mox inuoluta est cum malo (vt furari, machari, mentiri) quæ sunt proxima & immediata materia illorū trium præceptorū, non machaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Furari enim est accipere rem alienam inuito Domino. Machari est accedere ad mulierem non suam. Mentiri est asserere vel negare aliquid cuius oppositum mente tenetur. Qui enim vitur re nõ sua, vt sua, manente hac cõditione abutitur re illa. Et idem est de muliere non sua. Qui etià insinuat voce se tenere mente quod nõ tenet abutitur voce, vt est signū cõceptus mētis, ita q; manente tali natura, & tali conditione rerū, ipse actus includit abusum ex ratione terminorū, & ideo ratio indebiti inseparabilis est à proxima materia istorū præceptorum ea manente, propter quod omnino sunt indispensabilia.

17. Idem est de illo præcepto negatiuo primæ tabule, nõ periturbabis in nomine meo, quia periturbium includit mendacium, & præter hoc irreuerentiã diuinam, quæ nõ potest habere rationem liciti, vt statim dicitur.

18. De alio autè præcepto secundæ tabule, scilicet, non occides, non est ita clarum, quod materia eius contineat inseparabiliter rationem indebiti, imò clarum est, q; si sumatur generaliter secundum rationem nominis nõ est sic licitum occidere quin in multis casibus sit licitum, & secundum legem diuinã, quæ dicit Exod. 22. maleficos non patieris viuere, & secundum leges humanas, quæ idè dicit in pluribus casibus, ergo nõ pertinet ad præceptum decalogi nõ occidere secundum generalem rationem nõ

minis, nec vt quidã dicunt sub hac additione, nõ occides iniuste, quia cum præcepta decalogi negatiua prohibeant ea quæ sunt mala secundum se, oportet q; materia præcepti secundum se includat rationè iniusti vel mali, & non solum generali & extrinseca additiõne, quia similis additiõ potest fieri circa quamcunq; materiam, quæ non est de se illicita, vt pote si dicatur, nõ ibis per campum iniuste, vel non equitabis equum alterius iniuste, & sic erunt tota præcepta decalogi, quot erunt actus qui possunt iniuste fieri, quod est absurdum.

19. Restat ergo q; illud præceptum, nõ occides (vt pertinet ad decalogum) aut intelligatur de occisione innocentis (vt lex videtur exponere dum excipit maleficos) & sic illud præceptum potest capere dispensationè nõ hominis, sed Dei, qui cū sit dominus vitæ & mortis, eius autoritate potest licitè occidi nocens & innocens, aut oportet quòd intelligatur de occisione quæ fit autoritate priuata, quod etiã videtur haberi ex lege quæ excipit occisionem quæ fit autoritate publica, quando dicitur, maleficos nõ patieris viuere, Exo. 22. Ibi enim loquitur de iudiciis, quorum executio pertinet ad personas fungentes autoritate publica, & sic non est dispensabile, quia nunq; licet autoritate priuata hominè occidere, & si de mādato diuino aliquis alium occidat, non dispensatur in præcepto, quia nõ occidit autoritate priuata, quod prohibetur solum per illud præceptum nõ occides, sed occidit autoritate publica Dei qui est vniuersalis iudex & dominus, & sic patet de præceptis negatiuis an sint dispensabilia an non.

20. Alia enim duo, si non cõcupiscas rem proximĩ tuĩ, non vxorẽ, &c. Sunt eiusdè rationis quo ad dispensabilitatem vel non dispensabilitatè, sicut illa duo, nõ machaberis, & nõ furtũ facies, quia nõ differunt nisi secundum actum interiorem & exteriorem.

21. De præceptis autem affirmatiuis dicendum q; quædam ordinat hominem ad deum, vt illa quæ sunt primæ tabule, & vnum ordinat hominem ad proximũ, & pertinet ad secundam tabulam, scilicet honora patrem & matrem, & vtrobiq; materia præcepti habet annexam rationem debiti, debitum enim est vt homo credat in Deum vnum & verũ quod pertinet ad primum præceptum quod quandoq; proponitur negatiue, vt Exo. 20. Non habebis deos alienos, quandoq; verò affirmatiue, vt Deut. 6. Audi Israel dominus Deus tuus vnus est, &c. Et recitatur à Domino, Mat. 12. Debitum etiã est vt homo honoret Deũ quod pertinet ad tertium præceptum illud, si memento vt diem sabbati sanctifices, debitum etiã est vt filius honoret parentes. Veruntamè ratio debiti differenter annexa est materiæ præceptorum quæ ordinat nos ad Deum, & materiæ illius præcepti quod ordinat hominem ad proximum, quia primis præceptis annexa est ratio debiti inseparabiliter, alij autem præcepto nõ. Cuius ratio est, quia sicut est in esse naturali rerum sic est in esse morali, nunc est ita q; in esse naturali rerum dependentia quæ res habent ad causam primam inseparabilis est à rebus, dependentia autem quam res habent ad se inuicem separabilis est ab eis, saltem virtute diuina, potest enim Deus facere accidens sine subiecto, quod tamen secundum naturam dependet ad subiectum, & effectum causæ secundæ sine causâ secundâ, ergo similiter est in moralibus q; ordo debiti creaturæ rationalis ad Deum est inseparabilis à creaturâ, sed ordo debiti creaturæ ad creaturam separabilis ab ea (saltem autoritate diuina) & ideo nulla autoritate potest debite fieri quòd non credatur in deum, vel q; Deus non honoretur, quia opposita horum includunt inseparabiliter rationem debiti, sed bene potest fieri q; pater non honoretur aliquo modo, quia debitum filij ad ad patrem separari potest autoritate diuina nõ humana, sicut solus deus potest tollere naturales rerum dependentias, propter eandem rationem potest licitè fieri quòd innocens occidatur autoritate Dei (vt prius dictum fuit) & idem posset dici de omnibus præceptis secundæ tabule si materia eorum non includeret intrinsicè rationem indebiti, sed solum extrinsecè quemadmodum materia iam dictorum præceptorum, vt magis patebit in solutione argumenti.

Vtrum voluntas nostra possit conformari voluntati diuine.

Thom. nihil.

Circa distinctionem istam duo queruntur. Primum est, vtrum voluntas nostra possit conformari voluntati diuine. Secundum est, vtrum omnes teneantur ad conformandum voluntatem suam diuinæ voluntati, maxime quantum ad volitum. Ad primum sic proceditur. Et videtur quod voluntas nostra non possit conformari voluntati diuine, quia conformitas est conuenientia duorum in vna forma, sed voluntas diuina & nostra non possunt in aliqua forma vna conuenire, neque secundum speciem, neque secundum genus, ergo non potest inter eas esse aliqua conformitas.

2. Item relatiua æquiparentiæ ad conuertentiam dicuntur, sed conformitas est relatio æquiparentiæ, ergo si voluntas nostra diceretur conformari voluntati diuinæ, sequeretur quod voluntas diuina posset dici conformari voluntati nostre, quod non dicimus.

3. **IN CONTRARIUM** est, quia voluntas verè obediens conformatur voluntati præcipientis, sed multi sunt verè obediētes diuini præceptis, ergo voluntas multorum conformatur voluntati diuine.

4. **RESPONSIO.** Cum querimus de conformitate voluntatis nostre ad diuinam, aut querimus de conformitate earum secundum esse reale vel in essendo, prout quælibet est quedam res secundum se, aut querimus de conformitate earum secundum tendentiam in obiectum. Primo modo, quælibet voluntas creata conformatur voluntati diuine. Cuius ratio est, quia omnis imago est aliquo modo conformis rei, cuius est imago, sed omnis voluntas creata est imago volūtatis diuine, ergo est aliquo modo ei conformis. hæc autem conformitas non est participando eandem naturam specificam, sed in participando aliam, speciei tamē demonstratiuam, sicut expositū fuit supra dist. 3. lib. 2. dist. 16. Sed de hac conformitate non querimus nūc, sed de illa que est secundum tendentiam in obiectum, secundum quā fortiter esse morale secundū quod dicitur bona vel mala moraliter. Circa quā considerandum est quod talis conformitas plurium voluntatum semper attenditur secundum aliquod vnum: illud autem vnum aut se habet ad vtramque voluntatē conformiter, ut pote quādo duo voluntatem eandem, vel propter eandem, vel secundum eandem habitum, aut se habet dissimiliter, sed tamen correspondenter (sicut cum aliquis vult aliquam rem, alius autem non vult eam) vult tamen & placet ei quod primus ea velit, sicut Abraham vult occidere filiū, Deus autem hoc non vult simpliciter, tamen vult quod Abraham illud velit.

5. Quantum ad primū modum attenditur triplex conformitas, vna quantum ad obiectū, quando idem est volitum, que vocatur conformitas secundū causam materiam, vocādo materiam, non in qua fit actus volūtatis, sed circa quā est obiectiuē. Secunda conformitas est, quantum ad habitū, quando duo eodē habitu aliquid volunt, puta iustitiam vel charitatem, & hæc vocatur conformitas secundū causam formalem, quatenus habitus est quedā forma potestatis dans modū actui. Tertia est secundū causam finalem, vtrum plures volunt aliquid propter eundem finem. Conformitas autem que attenditur penes secundū modū vocatur a quibusdā conformitas secundum causam efficientem, scilicet quando aliquis vult illud quod alius vult eum velle & istud est verum, vbi velle vnius est causa mouens & inclinat vniuersaliter alterius, quia tunc vnum velle est aliquo modo causa efficiens alterius, vbi autem non est sic, locum non habet quod dicitur.

6. Ex his patet quod queritur, scilicet quod voluntas nostra potest conformari voluntati diuine, primo modo scilicet quoad volitum, potest enim homo idem velle quod deus vult, ut de se patet, sed secundo modo proprie non potest, quia non potest esse in deo & homine habitus vnius rationis, secundum analogiam tamen dicitur in deo charitas & in nobis. Quantum autem ad tertium modū, possibilis est conformitas inter nos & deū, quia sicut deus vult omnia propter se, & nos possumus velle eadem vel etiam alia propter deū. De quarto autem modo, scilicet quod velimus illud

22. Ex his patet illud quod proponitur in titulo quæstionis, scilicet quod Deus potest præcipere, quedam mala fieri non coniunctim, sed diuisim, quia quedam que alias essent mala & illicita ex præcepto diuino sunt bona & licita, non autem est hoc verum vniuersaliter de omnibus malis, & causa dicta est.

23. **A D ARGUMENTUM** in oppositum dicendum quod occisio innocentis non sic est mala quin ratio mali sit ab ea separabilis auctoritate dei, qui est plenus dominus vitæ & mortis, & ideo potuit a deo præcipi. De concubitu autem fornicario, & ablatione rei alienæ dicendum est quod nunquam fuerunt præcepta a domino cum includant intrinsecè & inseparabiliter rationē indebiti, sed Deus potest mutare naturas & condiciones rerum, potuit ergo facere quod mulier que non erat Ofæ per perpetuum vinculum matrimonii esset eius ad temporaneum usum, & sic accessit ad suam, nec est fornicatus, quia fornicari est accedere ad non suam, similiter potuit Deus facere quod res que erant ægyptiorum fierent Hebræorum, vel ex mero dono dei qui est dominus omnium, vel in recompensationem laboris & seruitiū quod impenderant Hebræi ægyptiis, & sic Hebræi non abstulerunt rem alienam, sed suam, & ideo non sunt furati. Nullo ergo modo facta est dispensatio in illis præceptis non mechaberis, & non furtum facies, quia non est factum quod a mechia & furto manētibus in natura sua sit ablata ratio illiciti quod pertinet ad dispensationem, sed solum mutata est natura vel conditio rei ut iam in ea non habeant locum mechia & furtum, nec est ibi aliqua dispensatio, si enim alicui esset prohibitum bibere vinum & vinum ipsi oblatum mutaretur in aquam, certe posset bibere illud vinum conuersum in aquam absque dispensatione. Semper enim dispensatio fit quando manente materia præcepti in sua natura & conditione amouetur ab ea ratio obligationis vel illiciti. Hoc autem amoueri non potest a materia illorum præceptorum, quia includitur in ea intrinsecè, ut dictum est. Si autem forma præcepti esset talis non accedas ad hanc mulierem, vel non accipias hanc ouem, licet in veritate mulier sit non tua, & ouis non tua quia tamen in materia præcepti non includuntur intrinsecè, sed sunt condiciones extrinsecæ in talibus præceptis, posset cadere dispensatio per hoc quod de non tuo efficeretur tuum, quia tunc non esset mutatio materie præcepti, sed ablatio conditionis adiunctæ, que ponebat rationem illiciti.

24. **ARGUMENTUM** adductum pro altera parte solum probat, quod Deus non potest præcipere mala fieri coniunctim (scilicet quod remaneant sub conditione mali) quod concessum est.

DISTINCTIO XLVIII.

Sententia literæ Magistri in generali & speciali.

Sciendum quoque est. Superius determinauit Magister de causalitate diuine voluntatis, hic verò determinat quomodo se habeat voluntas nostra in conformitate ad diuinam. Et diuiditur prima pars in duas. Primo determinat intertū. Secundo excludit quasdam obiectiones. Secunda ibi, Ex quo soluitur. Prima diuiditur in tres. Primo ostendit quod voluntas nostra bona non semper conformatur voluntati diuine in volito. Secundo quod voluntas diuina per voluntatem nostram malam adimpletur. Tertio mouet contra hoc obiectionem, & soluit. Secunda ibi, Illud quoque. Tertia ibi, Sed adhuc opponitur. Hæc est diuisio & sententia in generali.

2. **IN SPECIALI** sic procedit, & proponit primo quod aliquando est mala voluntas hominis idem volentis quod Deus vult, sicut mali filij volunt mortem patris quā deus vult. Postea dicit quod bona voluntas dei per malas hominum voluntates adimpletur, sicut fuit in morte Christi. volebat enim Deus Christum mortem sustinere, sed non Iudeos inferre. Postea mouet circa hoc obiectionem, & soluit, ut patet in litera. Postea excludit quasdam obiectiones, & dicit quod passio Christi placebat sanctis, non in quantum fuit pœnalis, sed in quantum fuit salutifera, & quod passiones sanctorum diuersis causis possunt sanctis piacere. In fine verò epilogat imponens finem primo. Et in hoc terminatur sententia lectionis, & per consequens conclusionis primi libri Sententiarum.

q. n. m. b.
partis se-
cunde.

q. i. m. b.